

Els espais d'intervenció cultural

Elisenda Belda Aparicio
Gemma Carbó Ribugent
Taína López Cruz
Alfons Martinell Sempere
Paola Marugán Ricart
Laura Solanilla Demestre

PID_00214203

Material docent de la UOC

Elisenda Belda Aparicio

És llicenciada en Història de l'Art, màster en Gestió Cultural per la Universitat de Barcelona i màster en Tecnologia Educativa per la Universitat de les Illes Balears. Gestora cultural especialista en cooperació cultural internacional i en el camp del turisme cultural i el patrimoni, ha treballat per a fundacions, empreses, ONG i institucions. Ha estat gerent del Pla d'Excel·lència Turística de la ciutat d'Eivissa (2005-2010), centrat en la marca Eivissa Patrimoni de la Humanitat. Coordinadora acadèmica i directora de diversos cursos de gestió cultural a escala internacional per a la Universitat de Girona, directora dels cursos Internacionals de la Càtedra Unesco de Polítiques Culturals i Cooperació i codirectora del postgrau en Gestió Cultural a la Universitat de les Illes Balears. Actualment és directora de l'Associació Conarte internacional, una associació sense afany de lucre que pretén impulsar la capacitat educativa de les arts, amb seu a Girona.

Gemma Carbó Ribugent

És doctora en Ciències de l'Educació, màster en Gestió Cultural, DEA en Dret de la Cultura i llicenciada en Història. Actualment treballa com a docent a la facultat de Pedagogia de la Universitat de Girona, i en el Màster Interuniversitari de Gestió Cultural UOC-UdG. Directora de la Càtedra Unesco de Polítiques Culturals i Cooperació d'aquesta mateixa universitat, és també presidenta de ConArte Internacional. En l'actualitat és integrant de la comissió territorial de Patrimoni Cultural de Girona i consultora per a l'Agència Catalana de Patrimoni Cultural en matèria del projecte educatiu del patrimoni català. Té una llarga experiència en el desenvolupament i implementació de projectes educatius i culturals en clau de desenvolupament i ha publicat diversos articles especialitzats en llibres i revistes de cultura, educació i desenvolupament.

Tàina López Cruz

És llicenciada en Actuació per l'Escola Nacional d'Art Teatral, postgraduada en Gestió i Producció d'Arts Escèniques per la Universitat de Barcelona i màster en Polítiques Culturals i Desenvolupament per la Càtedra Unesco de Polítiques Culturals i Cooperació de la Universitat de Girona. Actualment és docent, assessora, investigadora i gestora cultural independent en projectes d'investigació i formació en l'àmbit de la cultura i el desenvolupament per a diversos organismes, principalment per a la Càtedra Unesco de Polítiques Culturals i Cooperació, l'Organització d'Estats Iberoamericans i la Universitat Oberta de Catalunya. Ha gestionat projectes finançats per l'Agència Espanyola de Cooperació per al Desenvolupament, la Fundació Carolina, la Unesco i el Fons per a l'Assoliment dels Objectius del Mil·lenni de les Nacions Unides i el govern d'Espanya, principalment. És especialista en elaboració de materials pedagògics, metodologies per a la gestió del coneixement, guies educatives, eines per a l'augment de capacitats, plans docents, activitats d'*e-learning* i formació a distància.

Alfons Martinell Sempere

És doctor en Ciències de l'Educació per la Universitat de Girona, i llicenciat en Filosofia i Lletres per la Universitat Autònoma de Barcelona. Fins a la seva jubilació el juliol de 2014, ha estat director de la Càtedra Unesco de Polítiques Culturals i Cooperació de la Universitat de Girona. Professor titular de la Universitat de Girona, especialitzat en temes d'organització i gestió d'institucions en l'àmbit de la gestió cultural, polítiques culturals i l'educació no formal des de 1992. Ha estat director general de relacions culturals i científiques de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional, Ministeri d'Afers Exteriors i de Cooperació d'Espanya (maig 2004-juliol 2008). Ha estat director acadèmic dels Campus Euroamericans de Cooperació Cultural fets a Barcelona (2000), Cartagena de Indias-Colòmbia (2002), Sevilla (2003) i Buenos Aires (2009), organitzats conjuntament per l'Organització d'Estats Iberoamericans i la Fundació Interarts. Ha publicat diversos llibres, articles i treballs en el camp de la gestió cultural, les polítiques culturals, la cultura i el desenvolupament i la cooperació cultural internacional, entre d'altres.

Paola Marugán Ricart

Viu a Rio de Janeiro i treballa entre Brasil i Espanya. És llicenciada en Filosofia per la Universitat de València i màster en Gestió Cultural per la Universitat de Barcelona. Actualment treballa com a professional independent en diferents projectes: gestió i comunicació de la xarxa social Teatron (lliure comunitat escènica), gestió del pla de comunicació de la Secció Irregular –programació dedicada a les pràctiques performàtiques del Mercat de les Flors i assessorament– i aplicació del pla de comunicació del Festival Noves Escenes Obertes (NEO) 2012. És docent de l'assignatura de gestió d'arts en viu del màster de Gestió Cultural. A més a més, col·labora en plataformes dedicades a la creació contemporània com CETAE (València), La Porta (Barcelona) i amb publicacions com *Miniguide*.

Laura Solanilla Demestre

Doctora en Societat de la Informació i el Coneixement per la Universitat Oberta de Catalunya i llicenciada en Humanitats. És professora dels Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya des de 2006 i ha estat directora del Màster Interuniversitari en Gestió Cultural fins al gener de 2015. Prèviament (1986-2005) ha desenvolupat una àmplia trajectòria professional en el camp de la gestió cultural des de l'Administració pública i és especialista en l'àmbit de la comunicació cultural i el patrimoni cultural. En l'àmbit de la recerca, s'ha centrat en tot allò relacionat amb la cibercultura i, específicament, en l'anàlisi del potencial de les TIC en el món del patrimoni i els museus.

La revisió d'aquest material docent ha estat coordinada per la professora: Laura Solanilla Demestre (2015)

Primera edició: octubre 2015

© Elisenda Belda Aparicio, Gemma Carbó Ribugent, Tàina López Cruz, Alfons Martinell Sempere, Paola Marugán Ricart, Laura Solanilla Demestre

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2015

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

Quan es pensa en espais de la cultura, les primeres imatges que vénen al cap són els espais creats expressament per a gaudir de l'art i la cultura, és a dir, les biblioteques, els museus, els grans auditoris, els teatres, els festivals, els cinemes, etc.: el que podríem anomenar els espais tradicionals. Tanmateix, poques vegades es pensa en un hospital, un centre comercial, un restaurant, la casa del veí, el carrer, el camp o un espai virtual a Internet. Probablement, el motiu sigui que aquests són espais que s'han anat incorporant en les darreres dècades, alguns tot just fa uns anys. Tot i que espais com la llar ja eren habituals en el segle XVIII, sembla que ara hi ha un retorn al gaudi del petit format i de la proximitat. És a dir, encara són relativament recents per a molta gent, fins i tot per als especialistes i gestors de la cultura, que tot just comencen ara a pensar-los com a nous camps de feina.

Aquesta assignatura que es presenta pretén fer un recorregut pels diferents espais culturals, des d'aquells que podem anomenar tradicionals o històrics, als recents espais que ofereix el ciberespai.

El primer mòdul tractarà del concepte d'**equipament cultural**, i s'hi fa una reflexió per tal d'entendre l'equipament com a un servei d'interès general per a la ciutadania. Coneixerem les característiques específiques dels anomenats equipaments culturals tradicionals i situarem la gestió cultural en el marc de la seva organització interna.

En el segon mòdul es revisaran els **espais patrimonials** o de memòria. Entenem per aquests no només els museus, els parcs arqueològics o els centres d'interpretació, sinó també els espais històrics, aquells on va succeir alguna cosa en el passat que ara es recorda, un espai efímer però impregnat de memòria. També reflexionarem sobre els espais inventats o imaginaris on passa una novel·la i que esdevenen paisatges d'un imaginari col·lectiu, en alguns casos, com veurem, cita obligada d'itineraris turístics.

El tercer mòdul estarà dedicat als **espais de representació**; és a dir, aquells que acullen les diverses expressions de les arts en viu i que poden ser per exemple un teatre, una carpa de circ o un festival. Es tracta d'espais on les arts en viu són les protagonistes, tot i que, com ja se sap, la línia divisòria entre un art i els altres és cada cop més feble, ja que es tendeix cada vegada més a la fusió de les arts i de les expressions artístiques. El quart mòdul ens mostrarà un mapa dels punts de trobada entre professionals i d'aquests amb el públic.

El cinquè i darrer mòdul el dedicarem als **nous espais del segle XXI**. Aquells que a poc a poc es van convertint en protagonistes de l'activitat cultural i artística, com són els espais educatius i comunitaris, les cases particulars, els

espais urbans i rurals, per a acabar amb els espais virtuals. És evident que alguns d'aquests no són nous, com penjar obres d'art o fer petits concerts al saló de casa, que ja era habitual en segles passats, però sembla que hi hagi un ressorgiment del desig de recuperar la proximitat que té fer-ho a la llar, prop de l'artista, amb un contacte més directe i potser més humà. És possible que la crisi en la qual estem immersos en els darrers anys hagi propiciat les condicions –tant per als artistes com per al públic– perquè això succeeixi.

Acabarem reflexionant sobre la revolució que ha suposat en les nostres vides, en l'àmbit social i sobretot com a consumidors culturals, l'aparició d'Internet i tot el ventall de possibilitats que ens ofereix el ciberespai. Crear la nostra pròpia galeria d'art, visitar un museu com el del Louvre sense moure'ns de casa i contemplar les obres més a prop que si estiguéssim davant de les mateixes o gaudir d'una òpera en un cinema de la nostra ciutat eren situacions que, fa uns pocs anys, no podíem ni tan sols imaginar.

Tot aquest recorregut ens fa pensar una vegada més en la constant evolució en què està immersa la cultura, en com aquesta i les arts canvien i s'adapten en funció d'allò que es produeix en un àmbit social i com cada vegada més podem crear, pensar i imaginar nous espais on les arts puguin tenir cabuda.

Paral·lelament, hem de constatar que l'accés a les mateixes no és ja com ha estat durant molts de segles, una cosa reservada només a les elits del moment, sinó que aporten una possibilitat de democratització real. I sobretot, cosa que no passava fins ara i que les tecnologies de la informació i la comunicació ofereixen, es facilita que siguem no només espectadors de l'obra, és a dir, passius, sinó creadors de la mateixa, actius. Això és realment una reflexió important que cal fer, ja que suposa un canvi substancial en la manera en què consumim i consumirem la cultura i les arts a partir d'ara.

En aquest sentit, els gestors culturals hauran de fer també una revisió important sobre el rol que juguen i jugaran en aquest nou context. Caldrà preparar-se i conèixer de primera mà tot el que aquestes tecnologies i aplicacions que van sorgint ofereixen, i caldrà també incorporar-les i usar-les per a treure'n el màxim profit i crear, potser, nous escenaris i espais.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Els equipaments culturals

Gemma Carbó Ribugent, Taína López Cruz i Alfons Martinell Sempere

1. Definició d'equipament
2. Història i gènesi dels equipaments culturals
3. Funcions i especialitats dels equipaments culturals
4. Tipus d'equipaments culturals
5. La cultura en altres equipaments
6. Gestió dels equipaments culturals com a una especificitat de la gestió cultural

Mòdul didàctic 2

Els espais de la memòria

Laura Solanilla Demestre

1. Patrimoni cultural i memòria
2. Les institucions de la memòria (AML)
3. Els espais oberts
4. Els espais del patrimoni viu
5. El patrimoni en línia
6. Resum

Mòdul didàctic 3

Els espais de representació

Paola Marugán Ricart

1. Tipologies d'espais
2. Models de programació: teatres i festivals
3. El temps de representació a les arts en viu

Mòdul didàctic 4

Els punts de trobada professional

Paola Marugán Ricart

1. Festivals i fires
2. Xarxes i circuits
3. Altres trobades
4. El gestor cultural

Mòdul didàctic 5

Nous espais per a la cultura i les arts

Elisenda Belda Aparicio

1. La llar com a espai de consum i representació artística
2. Els contextos educatius i comunitaris
3. Espais a la ciutat i al camp
4. Espais virtuals

5. Conclusions